

1. CIEPŁO (231) sb n

e oraz o jasne.

sg N ciepło (79). ◇ G ciepła (75). ◇ D ciepłu (4). ◇ A ciepło (33). ◇ I ciepłem (16); -em (1), -
(e)m (15). ◇ L ciepłe (21). ◇ pl N ciepła (3).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVIII w.

Temperatura pośrednia między gorącym a zimnem; niekiedy upał, gorąco; calor Mącz, Cn; calidum Mymer¹; caldor, vapor Cn (231) : W brzuchu było ciepła mało/ Zywotá iuż vbywáło BierEz R2; Mymer¹ 4; [muchá] Ciepło też rada miłuiie. FalZioł IV 29a; Trzecie iż ciepło zewnętrzne, ono które wnątrz iest rozmnaża y przyczynia. FalZioł V 30v, IV 53d, V 18a, 31; Ciepło ma taką moc iż wśzelką zbytnią wilgotę trawi GlabGad C7, C7v, E3v, G3, G5v, G7v (12); wyrwawfzy się źmiiá z ciepłá/ vchwyćiá go zá rękę. BibRadz Act 28/3 [idem WujNT]; BielKron 467v; KwiatKsiąż C3v; Mącz 31d, 281c, 437d; SienLek 2v, 100v, V3v; GórnDworz Kk; GrzegŚm 27; Możemy pofiedzieć do dnia/ Kiedy mamy ciepło z ognia. RejZwierc 237; Rzecz niemáłego podźiwienia pełna: iż z źemie gdzie źimná początek y mieysce być miáło/ ciepłá lye tákió náyduiá Oczko 1; co by to zá rozum/ fuche fufzyć/ a ciepłemu ciepłá/ ku zbytku przydáwáć? Oczko 13, 3 [2 r.], 9, 10v [2 r.], 17v, 29; SkarŻyw 208; Calorificus — Ciepło czyniący. Calep 153a, 240a; GrabowSet E2v; WujNT Act 28/3, s. 556.

Wyrażenia: »ciepło ogniowe« (2): Czego nie może czynić żadne ciepło ogniowe GlabGad B8, E3.

»ciepło słoneczne« (4): Przeto w owocach nie dostałych smak iest mały, gdyż ciepło słoneczne nie dobrze w nich strawiło wilgości z macicze korzenia tam wciągnionej GlabGad C7, 14; MiechGlab 63; Oczko 29.

»ciepło wolne« (1): Czo za przyrodzenie ma sol. (-) [...] fuchością śwą wyśufa wilgotę wśzelką która iest przyczyna gnoienia, á tho gdy ktemu przydzie ciepło wolne GlabGad 17.

Szeregi: »ciepło a gorąco« (1): Naprzod iż łaznia/ ciepłem á gorączem śwym zapala dychanie. FalZioł V 30v.

»światło(ść) i ciepło« (2): SienLek 31; A iáko Oley kiedy go w lámpie vżywáią/ dawa światło y ciepło KarnNap E4.

»zimno i ciepło« (1): Wielkie zimno j takież ciepło: przeszkadziá łącznemu rodzeniu FalZioł V 18a.

Wyrażenia przymkowe: »u ciepła« (2): á onym tłustym chorého v ciepłá náciéray SienLek 149v, 179.

»za ciepła« (1): á wneth za ciepła przyłóżyć na ti miełtca bolacze FalZioł I 144d.

»przed ciepłem« (2): Albo nátlucz polney ruty [...] á tym dnę pomázuy przed ciepłem SienLek 123v, 149.

»przy ciepłe« (1): á przy ciepłe koniá námázuy. SienLek 180v.

»w ciepłe« (15): thedy namázuy łobie małciá dialteą boki w ciepłe FalZioł I 103c, IV 21a, V 2, 70; Ale wonia wśzelka w ciepłe abo przy rzeczy ciepłej węczey sie rozchodzi GlabGad B7v, G5v, H3; RejZwierc 135; BielKron 335v; Omne lac igne spissatur, frigore serescit, Wśzelkie mleko w ciepłe gęłtnie Mącz 386b; SienLek 92, 130; RejZwierc [233]; Ná to pátrząc on łtrołż dziwował się bárzo/ iłż ci w zimnie żywi zołtáią/ á ten w ciepłe vmárl SkarŻyw 208; Calep 432b.

W przeni (2) :

Szereg: »ciepło i zimno; ciepło z zimnem« (1; 1): Widzisz? Iako tu s takowych vft/ ktore sie Pána Bogá nieboią/ rázem ciepło/ y zimno wychodzi? *KrowObr* 187v; *RejFig* Aa3.

a. *Temperatura jako cecha organizmów żywych* (123) : Przeto gdy płód ciepła wewnętrznego tak zcierpieć nie może, Tedy dla ochłodzenia drogi łobie wypuścza *FalZioł* V 30v, V 9; Aby tam dla bliskości ciepła ferdecnego trawiła sie á doftawała gruba ona krew ciała *GlabGad* D6; Pewna rzecz iest iż ciepło w ciele więcey sie fili gdy pokarmu przyłożą. *GlabGad* F6v; Spiali też ryby albo y robaci ktore ciepła żadnego nie mają. *GlabGad* L2v, C4, C6, C7v, C8, D4 (49); *KwiatKsiąż* Cv, C3v; *SienLek* 18v, 100v, V3v; Ogień też ciepło bierze/ według przyrodzenia/ Ták z człowieka iako też z każdego stworzenia. *KolakCath* B4v.

W charakterystycznych połączeniach: ciepło serdeczne (4), wewnętrzne (2).

Wyrażenie: »ciepło przyrodzone« [szyk 60 : 1] (61): *FalZioł* II 11a, V 2v, 4, 4v, 9, 10v, 68; Bowiem zbytność ciepła przyrodzone⁸⁰ wzgorę wchodząca włofi podnófi á czyni zakrącone. *GlabGad* A8v, Bv, B2v, C3v, C8, C8v (45); Będąc iuz Dawid w lecich ftárości/ w ktorey ciepło przyrodzone od człowieka odchodzi *BielKron* 73v, 127v; *KwiatKsiąż* C2; *SienLek* 2v, 11v, Tv; *Górndworz* H5v; *Oczko* 12v, 25v.

Szeregi: »suchość a ciepło« (1):á przicina na łyfości suchość á ciepło ktore pori włofow roztwiera *GlabGad* B2.

»ciepło a (i) wilgotność; ciepło z wilgotnością« [szyk 2 : 1] (2; 1): *GlabGad* D2v, Gv; iż látá precz biejąc [...] gubią żywość/ y ciepło przyrodzone z wilgotnością *Górndworz* H5v.

Wyrażenie przyimkowe: »w cieple« (1): gdyż nafz żywot w cieple á [w] wilgotności zależy *GlabGad* Gv.

Przeni: *Temperament* (1) : Przetho niebołczyk pan Hieronim Łafki Woiewodá Sirácki [...] przy biefiedzie raz/ żądał czegoś od Bogá/ dla wietłzego ciepła Polkám. *Górndworz* V.

a. *Właściwości rozgrzewające pokarmów* (3) : Czemu picie wina na thczo barzo szkodzi. (–) Bowiem gdy sie iego ciepło niema około czego zabywać w żołądku, tedy profto sie kurzy w głowę *GlabGad* H2, C6v; *Oczko* 4.

b. *O pogodzie; aestus* *PolAnt* (26) : Więc iálkołká przyleciáłá/ Gdy ielzche czáfu nie miáłá: On nieborak gdy iá vřzał/ Iuz sie też ciepła spodziewał. *BierEz* Lv; Ciepło na powietrzu/ a wiatr z defzczem. *FalZioł* V 55v, IV 30d, V 30v, 55v; *GlabGad* C7; *RejWiz* 150v; Stycznia y Lutego/ takie ciepło było iż łady kwitnęły *BielKron* 399, 443; *GrzegRóżn* N4v; *Mącz* 224d; *RejAp* AA5v; j ciepło/ j defzcz/ ná czás gdy trzeba przydzie *Górndworz* Kk2v, Kk2v; A to pułzczánié ná Tárcią/ ma być po Pełniéy Máiiá/ álbo kiedy iuz bywáią nawietłzé ciepła Czérwca. *Strum* O4, P; *BudNT Luc* 12/55; *SkarŻyw* 259; *KochPieś* 18; Albo nas grády poráżą/ Albo zbytnie ciepła káżą *KochSob* 57; *GrabowSet* E2v.

Szeregi: »ciepło i wilgotność« (1): A dla ciepła y wilgotności zimy/ wieczy sie otwarzaią [ciała] niżli w łazni *FalZioł* V 31.

»ciepło i zimno; zimno z ciepłem« (2; 1): [*Hiszpania*] Mierna w cieple y w zimnie/ w rzekách y w defzczu/ tylko wiatr pomorfki ná czás iey przekaża. *BielKron* 278, 264v; Kiedy dzień nie iednoftáyny/

[...] á táko źimno z ciepłem fye mieni/ ná dwor bez odźienia ciepłego nie wychodź. *SienLek* 10v.
[*Ponadto w innych połączeniach strukturalnych 3 r.*]

Wyrażenie przyimkowe: »za ciepła« (1): dobrzeby zá ciepłá/ Tych nam chlewow opráwić *RejZwierz* 138.

Cf **CIEPŁOŚĆ, CIEPŁOTA**

AL